

BATSÁNYI JÁNOS ÖSSZES KÖLTEMÉNYEI

Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1993. 87 l. (Felfedezett klasszikusok.)

E könyvsorozat, mint szerkesztője Madarász Imre írja bevezető soraiban: klasszikus irodalmi alkotásokra hívja fel a figyelmet: „A klasszikus irodalmi alkotások éppen azért azok, mert az olvasók az idők során mindig újra felfedezik őket maguknak.” Ha akadémuszkodni akarnánk, a klasszikus jelző előbbi értelmezését akár vitathatnánk is, ám a sorozat, s így a kezdeményezés érdemei ettől függetlenül tiszteletre méltóak. Annyi a sorozat jellegéből a megjelent, illetve megjelenésre váró kötetek címéből már most kiviláglik, hogy nem csupán, mint a Batsányi-kötet esetében, régen napvilágot látott, netán elfeledett művek közlésére vállalkozik a sorozat, hanem különböző témájú, nyilván kisebb terjedelmű monográfiák, sőt irodalomtörténet(ek) megjelentetésére is. Példa erre Madarász Imre könyve az olasz irodalom történetéről, illetve egy (V. Tóth László) a Dosztojevszkij-hőstípusokkal foglalkozó tanulmány. Érdekesnek mondható az *Attila alakja a magyar drámairodalomban* című kötet, mely Bessenyei, Vajda János, Márkus László, Bánffy Miklós, Harsányi Kálmán eltérő időben keletkezett rokon témájú munkáiból áll össze. Hasonlót persze más történelmi figurák köré is lehetne szerkeszteni, bár nem vagyok biztos abban, hogy az ilyen típusú szervezőelv hosszabb távon igazán hasznosnak bizonyulna. Kétségtelen viszont, hogy az ilyen sokfelé nyitó sorozat igazi jellege egy-két tucatnyi kiadvány megjelenése után rajzolódik ki igazán.

Az a körülmény, hogy miért éppen Batsányi költeményeivel indul a sorozat, nem tudható, de mindenképpen helyeselhető. Függetlenül attól, hogy mennyire tekinthető a költő elfeledettnek. Az utóbbi fél évszázadban, a progresszív költők közé történt besorolás

okán, inkább a kitüntetettek, mintsem az elhanyagoltak között tarthatjuk számon. Műveinek kritikai kiadásával is rendelkezünk Keresztury Dezső és Tarnai Andor fáradozásai nyomán, minden nemű irodalmi tankönyvben helyet kapott (kivált tíz-húsz évvel ezelőtt), néhány esztendeje Keresztury Dezső gondozásában verseinek faksimile kiadása is napvilágot látott. A Tankönyvkiadónál (mely akkor még nem volt nemzeti) megjelent *Szöveggyűjtemény a felvilágosodás korának irodalmából* (1982) című kiadvány igen bő (szinte a teljességet megközelítő) válogatást ad költeményeiből, sőt prózai írásaiból. Közli a Magyar Museum bevezetőjét, a műfordításról szóló írását, leveleket ad közre, sőt a Martinovics-perben elmondott önvédelmi beszédét is. Így nézve tehát teljesebb képet ad Batsányi pályájáról, mint ez a kötet, mely Batsányi magyar nyelvű költeményeit és az Ossián-fordításokat tartalmazza.

Érdekes módon azonban a jelzett tények sem teszik szükségtelemmé e kötet megjelentetését. Kétségtelen ugyanis, hogy minden tisztes erőfeszítés mellett sem lett igazán népszerű, *A franciaországi változásokra* című költeményén kívül a kufsteini elégiák egyike-másika szívódott fel az irodalmi köztudatba. Egy ilyen típusú sorozatban való szerepeltetése újra s talán hatásosabban hívhatja fel a figyelmet az ismert, de nem kellően megismert költő jelentőségére. A teljes költői pálya kontextusában hitesebb lehet a kép, mint ha pusztán a felvilágosodás eszméinek költői hirdetőjét látjuk benne. Bizonyos ugyanakkor, mint erről az előző szerzője, Debreczeni Attila ír, hogy Batsányi éppen ebben a tekintetben meglehetősen körülhatárolt költői életművet hozott létre, verseiben dominálnak a közösségi és gondolati elemek, a magánszemély,

netán a személyes líra gyakorlatilag nem kap szerepet költészetében. Rendkívüli életsorsa, sajátos helyzete – ami önmagában is érdeklődésre tarthat számot – indokolhatja, hogy hosszú életéhez képest igen csekély terjedelmű, de jelentékeny életművet hagyott maga után. Tulajdonképpen e körülmények megvilágosítására való az a tömör előszó, melyben Debreczeni Attila mintaszerű pontossággal és jó arányérzékkel összefoglalja a Batsányira vonatkozó lényeges tudnivalókat. A szakmai alaposág mellett, a „felfedező” szán-

dék jegyében talán nem ártott volna a bevezető szövegének némi színesség, elevenség, hiszen, gondolom, e kiadványok címzettje nem pusztán a szűkebb szakma. A versek szövegével kapcsolatosan – kritikai kiadás birtokában – különösebb gond nincsen.

A „Felfedezett klasszikusok” sorozat (s benne ez a kötet) lehetőséget ad olyan publikációkra, melyek másutt aligha, vagy csak nehezen jelenhetnének meg, ezzel pedig hiányt pótol, ami nem csekélység.

Wéber Antal

TAXNER-TÓTH ERNŐ: REND, KÉTELYEK, NYUGTALANSÁG

A *Csongor és Tünde* kérdései. Budapest, Argumentum Kiadó, 1993. 201 l. (Irodalomtörténeti Füzetek 133.)

A *Csongor és Tünde* recepciója a magyar irodalomtörténet-írásnak azokhoz a témáihoz tartozik, amelyen az irodalommal foglalkozó tudomány paradigmaváltásainak története különösen láthatóvá válik és lemérődik. Taxner-Tóth Ernő munkájára ugyanakkor elkerülhetetlenül rányomja bélyegét az, hogy könyve átfedéseket mutat a kritikai kiadás munkálatainak eredményeivel, és ez felhívja a figyelmet a két szöveg kapcsolatára. Rendkívüli haszna vállalkozásának, hogy a nehézkes, elsősorban csak szakemberek által használt jegyzetanyag eredményei így olvashatók, jól megszerkesztett, az érdeklődők számára is hozzáférhető és élvezhető formában válhatnak közzismertté. Ugyanakkor elkerülhetetlenül beszívárognak ebbe a munkába is a kritikai szövegfeldolgozás módszertanának sugallatai és a metodikája, illetve az adott mű 'kritikai' olvasatának látens jelenléte mint központi szervező erő. A kritikai kiadás ugyanis a szakirodalom eredményeit körültekintően, a tudósi elfogulatlanság jegyében, a különféle megközelítések eredményeit egyenértékűnek tekintve dolgozza fel. Egy mo-

nografikus vállalkozásnak azonban koherens nézetrendszer és állásfoglalást kell kidolgoznia, és ki kell békíteni egymással a különböző nézeteket. A szakirodalommal szembeni értékítéleteket kevésbé érvényesítő, nem elsődlegesen szelektáló, inkább a könyv koncepciójával egybecsengő megállapításokat felhasználó közelítés magában rejtje Taxner-Tóth Ernő munkájának problematikáját: egyszerre teszi láthatóvá eredményeinek forrását és vállalkozása nehézségeinek természetét.

A könyv vállalt célja, a *Csongor és Tünde* keletkezéstörténetének végigkövetése (és elkerülhetetlenül a megalkotása), illetve ennek analízise által megvilágítani, új fénybe állítani a mű néhány vitás és vitatott mozzanatát – végső soron a szöveg értelmezésének újragondolása. Az, hogy a szöveg (ezt bizonyos mértékig kiterjesztve az adott alkotás műfajára is) monografikus tárgyalást kívánt meg, szükségessé tette a keletkezéstörténet, a hatáskutatás, a motívumtörténet, a mentalitástörténet, a szövegfilológia, az eszmetörténet együttes használatát, olyan széles és nehezen uralható területeket vonva be